

ve Vídni („vídeňská škola“), do historie české antropologie Aleš Hrdlička, občan USA atd.

Kniha *Dějiny exaktních věd v českých zemích* poskytne některé důležité podněty i pro zpracování historie české filosofie, a to zejména pro období konce 19. století. Tak se například v souvislosti s výkladem rozvoje biochemie u nás autoři zmiňují o polemikách mezi mechanisty a vitalisty, v souvislosti s vývojem fyziky i o filosofickém vlivu E. Macha na naše přírodovědce atd.

Na závěr možno konstatovat, že by bylo potřebné, aby podobné, nedogmatické, důkladné materiálem doložené práce byly napsány i o vývoji jiných přírodních věd v našich zemích.

¹ O zvýšeném zájmu o problematiku vývoje vědy svědčí mimo jiné vydávání četných prací, které podávají přehled vývoje jednotlivých věd, jakými jsou například: Albert Einstein – Leopold Infeld, *Fyzika jako dobrodružství poznání*, Praha 1962, Max von Laue, *Dějiny fyziky*, Praha 1963, Ivan Úlehla, *Od fyziky k filosofii*, Praha 1963, Zdeněk Horský – Miroslav Plavec, *Poznávání vesmíru*, Praha 1962, Hugo Glasser, *Vývoj moderního lékařství*, Praha 1962 atd. V této souvislosti znovu připomínáme zvláště dvousvazkovou práci J. D. Bernala, *Věda v dějinách*, Praha 1960. Pokud se týká druhé stránky úzce související se vzrůstajícím významem vědy, to je otázek postavení vědců ve společnosti připomínám zvláště Roberta Jungka, *Jasnější než tisíc sluncí*, Praha 1963, z prací týkajících se přímo postavení inteligence ve společnosti pak J. Macků, *K otázce postavení inteligence ve společnosti*, Sborník prací fil. fak. Brno, G 4 (1960), kde jsou vysvětlovány základní funkce, které příslušníci inteligence vykonávají v rámci společenské dělby práce v sociální struktuře společnosti.

² Autoři knihy připomínají v této souvislosti *Dějiny přírodních věd v Rusku*. Některé jiné práce jsou uváděny v mé *recenzi knihy J. D. Bernala, Věda v dějinách*, ve Sborníku prací fil. fak. Brno, G 5 (1961), str. 168 a n.

³ Srovnej například Felix Oliva, *Je politická ekonomie vědou exaktní?*, *Politická ekonomie*, 1963, 4, str. 293 a n., Josef Cibulka, *K diskuzi o exaktnosti politické ekonomie*, *Politická ekonomie*, 1963, 8, str. 667 a n.

⁴ *Masarykův slovník naučný*, díl 2, str. 656.

⁵ Viz P. L. Kapica, *O perspektivách ve vědě*, ve sborníku *O plánování ve vědě*, Praha 1960. Dále pak Benedikt Korda, *K otázce použití matematiky v ekonomii*, *Politická ekonomie* 1963, 4, str. 281.

⁶ Srovnej též Vojtěch Filkorn, *Predheglovská logika*, Bratislava 1953, str. 186 a n.

⁷ Viz blíže J. D. Bernal, l. c., první díl, str. 299 a 309.

⁸ Připomínám v této souvislosti zejména etiku a estetiku.

⁹ Viz Ota Šik, *Ekonomika, zájmy, politika*, Praha 1962.

¹⁰ Viz blíže J. Cibulka, l. c., str. 670 a n.

¹¹ Není úkolem vypočítávat v této souvislosti exaktní vědy. Připomínám ještě, že již Herbert počítal k exaktním vědám psychologii, že je k nim možné počítat především všechny formální vědy, tedy kromě matematiky, logiku, gramatiku atd.

¹² K problematice poznání zákonitosti vývoje přírodních věd srovnej též A. Kolman, *O zákonitostech vývoje přírodních věd*, *Filosofický časopis* 1960, 3.

¹³ Značnému zjednodušení se nevyhnuły ani *Dějiny filosofie*, český překlad, Praha 1960, I. díl.

¹⁴ Karel Marx, *Teorie o nadhodnotě*, I, Praha 1958.

Jan Macků

Politická filosofie Karla Jaspersa

Dnes již osmdesátiletý stařec Karl Jaspers je znám jako vedoucí representant a jeden ze zakladatelů německé existencialistické filosofie, a zároveň jako houževnatý a velhementní odpůrce marxismu, materialismu a racionalismu. Na rozdíl od svého krajana Martina Heideggera, s nímž ho spojuje základní protipokrokový ideový leitmotiv, se Jaspers nezkompromitoval před druhou světovou válkou aktivní spoluprací s nacistickou stranou, ale uchoval si poměrně čistý politický štít; přesněji řečeno: Jaspers spatřoval svůj politický ideál ve spojení klerikálního konservatismu s buržoazně demokratickou svobodou pro vedoucí intelektuální elitu, a doufal, že Německo bude jako imperialistická velmoc zachráněno a udrženo po válce tím, že se bude (alespoň zprvu) přidržovat velké světové politické linie, udávané reaktívním grémiem americké buržoazie. Po válce se Jaspers vrátil ze Spojených států do západního Německa a od roku 1948 působil jako universitní profesor v Basileji.

Jaspers započal svou vědeckou dráhu jako psycholog a psychiatr, avšak záhy po první světové válce se plně věnoval filosofické problematice, uvěřivně řadu spisů, jež daly základ nové německé existencialistické filosofii (*Die geistige Situation der Zeit* 1931, *Vernunft und Existenz* 1935, *Nietzsche* 1936, *Existenzphilosophie* 1938 a třísvazková *Philosophie* 1932). Po druhé světové válce pokračoval ve filosofické tvorbě se zdůrazněním zainteresování filosofie na aktuálních politických otázkách a zároveň s dalším rozpracováním základních iracionálních kategorií své existencialní koncepce světa. (*Die Schuldfrage* 1946, *Philosophische Logik I: Von der Wahrheit* 1947, *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte* 1949, *Der Philosophische Glaube* 1948, *Einführung in die Philosophie* 1950, *Die Atombombe und die Zukunft des Menschen* 1957). Jaspers prý v současné době pokračuje v práci na své Filosofické logice, ze které hodlá vydat ještě II. *Kategorienlehre*, III. *Methodenlehre* a IV. *Wissenschaftslehre*.¹

Jaspersův existencialismus má sice spolu s ostatními existencialisty společný kořen v Kierkegaardovi, avšak čerpá mnohé podněty z pozdních spisů Schellingových (zvl. ze Schellingova „Bruno — oder das natürliche und göttliche Prinzip“) a Nietzscheových. Jaspers sám se považuje za následovníka Kantova agnosticizmu.

Filosofickým dílem Karla Jaspere prolíná velmi zřetelně iracionální bezbřehý pesimismus, ztříbovaný vědomím o „nepomýšlejší nekonečnosti boží“, jež je podávána v náznacích a v tušeních, majících jen podtrhnout nemohoucnost rozumu a „nemohoucnost všech snah o racionální a revoluční přeměnu společnosti. Klíčový význam pro Jaspersův filosofický názor na svět má pojem „*Das Umgreifende*“, což jen nedokonalé je možno vyložit jako „absolutní všeobšáhlost“. *Das Umgreifende* je existující bytí, jež je nám předmětně nepostizitelné, neboť se stále vzdaluje a uniká. Je to bytí, jež nemůžeme nikdy cele obšáhnout, a je tedy obyčejnému myšlení, které Jaspere nechápe, nepřístupné. Je ovšem nepřístupné také vědě, neboť věda (a v tom se shoduje Jaspers i Heidegger s Wetterem a jinými novotomisty) není vhodný nástroj pro postžení totality existence člověka, a tím méně pro postžení absolutní všeobšáhlosti, od níž má klíče Jaspers.

Existence člověka, jak Jaspers míní, nemůže být systematicky popsána ani racionálně pochopena, nýbrž pouze „osvětlena“. K tomu účelu Jaspers zkonstruoval některé nástroje, zejména kategorie *svobody komunikace a dějinnosti*.

Svoboda sama je nepřístupná pojmu, neboť není záležitostí myšlení, ale uskutečňující se existence. Komunikace je „osvětlována“ Jaspersem nikoliv snad ve smyslu na západě běžné sociální psychologie a teorie propagandy, nýbrž filosoficky, jako „existenční otevřenost člověka vůči člověku, jako osobní spojení v milujícím boji“. Dějinnost pak je vzájemné prolnutí časového a nadčasového, podmítněná poznáním omezenosti časové existence člověka a jeho současné nadčasovosti. Agnostický ráz celé této zvláštní filosofické Jaspersovy úvahy vyplývá ze stanoviska, že sám svět není žádnou konečnou realitou, jsa pouze dočasnou možností absolutního všeobšáhla, jež je transcendentní a mluví k člověku pouze prostřednictvím „šifer“, jak je poznáváme v tzv. hraničních situacích.

Pojem hraniční situace je nesporně typický pro existencialismus všeho druhu. U Jaspere jsou hraničními situacemi člověka (jenž sám je pouhou možností existence) zejména smrt, bolest, boj a vina. Nejzřetelněji ovšem „šifra transcendentna“ hovoří k člověku — podle Jaspere — v „posledním ztroskotání“. Mohli bychom říci, že „poslední ztroskotání“ je tím posledním, ultimativním vyzváním, jež má pro nás „*Das Umgreifende*“ připraveno. Skutečné, čili pravé poslední ztroskotání, jak učí Jaspers, je to, které se realizuje v situaci, v níž člověk (resp. národ či rasa) s vědomím rizika zániku hduje svůj svět, aby trval, avšak je sražen osudem.

Myšlenka „posledního ztroskotání“ nesporně představuje vlastní pathos Jaspersova existencialismu, a zároveň prokazuje, jak hluboce je Jaspers spřízněn s heroickou mystikou nietzscheovskou, ale též rozenbergovsko-hitlerovskou.

O Jaspersově knize „*Životní otázky německé politiky*“. Vydavatelé Jaspersových „*Životních otázek německé politiky*“ nepochybně dobře věděli o je: o posilní antikomunismu na frontě ideologie. Nepřihlédli tedy k thezi, že „západ“ se musí osvobodit z ideologického myšlení² a dokonce ani k thesi, že ideologický boj je neslučitelný s mírovou koexistencí ve světě,⁴ neboť jim i Jaspersovi nejde ani tolik o mír, jako spíše o boj proti socialismu.

Jaspersova nejnovější kniha je vlastně antologií Jaspersovy dřívější tvorby, ale obsahuje také několik nových úvah, na nichž lze dobře sledovat autorův smysl pro zásadu, jím samým raženou: „*Philosophie ist nicht ohne politische Konsequenzen!*“⁵

Kniha je rozdělena ve dvě části, z nichž první část obsahuje spisy (výňatky), proslavy a úvahy z období 1946—1947, druhá část pak se týká let 1956—1962. Toto zvláštní rozdělení Jaspers odvodňuje tím, že je dáno *změnou situace*: teprve ve druhém období Amerika poznala ruské nebezpečí a změnila svou politickou vůli: rozhodla se vyzbrojit Německo.

Geleitwort für „Die Wandlung“. Po válce Jaspers založil časopis (dnes zaniklý) „Die Wandlung“, který měl napomáhat ideově politické převýchově (především německých intelektuálů) v americkém „demokratickém“ duchu. Předmluva obsahuje všeobecnou výzvu k hledání „svobody“ — tentokrát bez existencialistického pesimismu, který by politicky byl špatně na místě.

Erneuerung der Universität. Další stať z roku 1945 se odvolává na ideje Kantovy, Geethovy a Lessingovy při obnovování akademické činnosti v západním Německu, a je to též poslední zmínka o humanistické tradici v německé vědě.

Die Schuldfrage. Jaspersova obšírná stať z roku 1946 je existenciální analýzou problému viny na válce. V této úvaze lze dobře sledovat, jak vědomě nehistoricky a bez jakéhokoliv náznaku vážného rozboru *společenské* reálné situace Jaspers rozvíjí nejrozličnější abstraktní *pro et contra* s konečným politickým cílem: zastříť objektivní vinu německého imperialismu, zastříť společné kořeny a společná spojení nacismu s německou buržoazií. Jaspers žádá od Němců „mrvavní očistu“ — což, podle našeho mínění je požadavek pochybný a nezávazný pro kruhy, které se v NSR na denacifikaci dívaly jako na druh trapného zertu. Ačkoliv Jaspers píše, že „bez očisty duše nemůže být žádná politická svoboda“, cítíme při čtení jasně, že „očista duše“ není to pravé, co národy zmučené ve válce německým imperialismem, po poválečném Německu žádaly. K témuž tématu se vztahuje i Jaspersova *Odpověď Sigrid Undsetové*, která vyjádřila ze svého stanoviska v roce 1945 pobouření nad vinou nacistického Německa. Autor *Odpovědi* tehdy napsal, že hlavní cestu *převýchovy*, o kterou žádala Undsetová, bude nutno hledat v tom, aby Německo „opět získalo západní půdu v Bibli a v Antice“ pro celý svůj národ.

Tedy: v prvních letech po porážce nebylo pro Jasperse ještě možno mluvit o svých politických názorech otevřeněji. Učinil to až později, avšak s tím hlubší nenávisťi proti socialistickému světu, když v roce 1962 připisuje ještě *Dodatek* ke svému mínění o Norimberském procesu. Jaspers píše: „Anglosaská idea byla nádherná... ale mýlil jsem se tenkrát o úmyslech sovětských soudců... V soudě sedělo bolševické Rusko... Nedošlo k založení práva, byla vystupňována nedůvěra proti právu.“⁶

Ve statích *Die Wissenschaft im Hitlerstaat* a *Volk und Universität* (obě z roku 1947) uzavírá Jaspers první část své knihy. Hlavní idea obou statí je v konfrontaci „totální“ vědy s vědou „svobodnou“ se zdůrazněním požadavku, že na universitu má mít přístup pouze elita, oddaná „německým, západním tradicím“.

Druhá část „Životních otázek německé politiky“ je s řízností spíše vojenskou než filozofickou uvozena stručným výtahem z Jaspersovy bible antikoexistence: „Die Atombombe und die Zukunft des Menschen.“ Tato kniha je již v naší literatuře povšechně zmíněna,⁷ takže není třeba zvláštního rozboru. Postací, když ocitujeme formulaci ústřední ideje Jaspersova názoru: „Die Frage ist: Anwendung der Atombombe, oder Hinnaahme des Totalitarismus?... Wagniss der Menschenvernichtung, oder Preisgabe der Freiheit...“⁸

Za *Atomovou bombu*... byl Jaspers „poctěn“ zvláštní mírovou cenou Německého knižního obchodu. V *Odpovědi* na tuto „poctu“ pronesl pak Jaspers (v roce 1958) přednášku *Wahrheit, Freiheit, Friede*, v níž definoval svůj postoj k veliké otázce míru ve dvou zásadních formulacích: 1. Mír je možný jen jako mír světový, a sice pro Německo jen ve spolku se západem proti totalitarismu, 2. tento vnější mír není možný bez vnitřního míru, tj. bez ideového získání mas pro imperialismus.

Rozsáhlá stať *Freiheit und Wiedervereinigung* z roku 1960 je plně věnována problému rozděleného Německa a oplývá velmi ostrými výpady proti Německé demokratické republice. Filosofie, podle Jasperse, se má dát plně do služeb politického požadavku bonnské vlády, na „osvobození a znovusjednocení Německa“. Jaspers rozvláčně uvažuje o všech hypotetických možnostech vývoje německé otázky a dospívá k závěru, že (prozatím) silou nelze nic porýdit a že jediná reálná „naděje“ (totiž pro Bonn) je, že by „Rusko, za nějaké nové mezinárodní situace mohlo změnit svou vůli“, tj. Jaspers spekuluje na situaci, ve které by socialistický svět „byl přece donucen“ k ústupu. Zde pak propadá Jaspers nejvulgárnějším pseudopolitickým fantaziím, a zvláště si libuje — jak se to již na západě stalo v některých kruzích přímo politickým chřípkovým onemocněním —, v úvaze, že by „Rusko“ mohlo být ohroženo „Čínou“ apod.

Po těchto nedůstojných výlezech pivního politikaření však Jaspers uznává, že je na místě více střízlivé a dalekosáhlejší úvahy. Německo nemůže být přeměněno v to, v co Bonn doufá, neodvrhne-li úzkoprsý nacionalismus (čímž je míněno: nepřestane-li v Německu být živa idea svobodného, demokratického Německa): je nutno se podřítit americkému vedení, vzdát se

suverenity (nebo myšlenek na ni), směřovat k aristokratické demokracii, neboť „demokracie bez aristokracie je ochlokracie“.⁹

Dále Jaspers rozvíjí názor, že důležité politické otázky se nemají příliš roztahovat před širokou veřejností a jejím pseudopolitickým rozumem. Rozum, jak praví Jaspers, musí působit skrytě, skrze politické vůdce.¹⁰ Rozumíme-li dobře, neběží o nic jiného než o to, aby Jaspersova poslední „pravda“, jež je základem „svobody“, nebyla příliš přesně poznána lidem, jemuž přísluší pouze „nižší rozum“, jak již vyplývá z toho, že lidové (a nejen lidové) vrstvy nechtějí uznat fatální dilema mezi bombou a komunismem.

Veselá četba jsou existencialistické dithyramby Jaspersovy na staričského kancléře Adenauera (který mezitím odešel ze svého úřadu nikoliv od svého vlivu). Adenauer v pojetí Jaspersově je státník vůbec, ačkoliv mu nechybějí lidské rysy, např.: „nazírá na znovuvyzbrojení jako na hořkou nutnost“.¹¹ Pěkné je také přirovnání Adenauera k benátskému dóžeti Dandolovi, „jenž ve svých devadesáti letech dobyl Konstantinopol“.¹² Ještě lépe by však bylo, kdyby se zástupcem Adenauera stal Willy Brandt, muž důvěrný s Amerikou,¹³ předák, schopný zajistit kontinuitu velké politiky.

V těchto pasážích patrně Jaspers se dal unášet proudem své existenciální fantazie a zapomněl i na veškeré hraniční situace a zejména na „poslední ztroskotání“, které v podobných případech skoro vždy provází konce velké politiky.

K dokreslení politické filosofie Jaspersovy slouží ještě autorovy úvahy o vztazích mezi politiky a vojáky ve „svobodném“ státě. Podnětem k této úvaze bylo vydání brožurky, ve které Bundeswehr¹⁴ objasňuje, že NSR „potřebuje nutně“ nukleární zbraně. Jaspersovi nejde ovšem o to, že tento požadavek sám o sobě je nehorázný a krajně nebezpečný pro svět i Německo, ale o to, že forma není nevhodnější: „Armáda může žádat nukleární zbraně, ale nesmí s tím vystoupit na veřejnost!“ píše Jaspers. K tomu pak odepsal Jaspersovi s lehkou ironií generál Heusinger, že věc je úplně v pořádku, forma byla schválena příslušným ministrem a ani armáda sama neporušila pravidla demokracie a filosofie, neboť, nač Jaspers nemá zapomínat, i armáda (západoněmecká) se chce „zúčastnit budování demokracie“. A Jaspers poníženě odpovídá: Jsem pouhý filosof... Armáda už ví, co má dělat... každý k ní vzhlíží s důvěrou.

Více si již není třeba přát ani od Jasperse. Od svobody v jeho pojetí nebylo ani příliš daleko k požadavkům nukleárních pun pro západoněmecký militarismus. Stačilo k tomu několik let. Jaspersova kniha je uzavřena statí „*Werden wir richtig informiert?*“, která, podle titulu soudě, by měla aspoň v zásadě rozebrat faktické sociální a politické podmínky šíření politických informací v západním Německu. Ve skutečnosti však Jaspers — právě tak jako v předposlední statí *Bemerkungen zu Max Webers politischem Denken* (1962) více méně zastráá než odhaluje pravdu. Jaspersovi nejde o to, aby se pomocí informací a propagandy přestalo bojovat proti pokrokovým silám, ale o to, aby tento boj byl veden *inteligentněji*, nikoliv prostými a holými zákazy (jako v případě zakázání inscenací Brechtových her v NSR) ale tak, aby bylo zachováno *zdání svobody*. Vtipná Jaspersova poznámka, že „censuru vždy provádějí lidé, kteří by sami měli být censurováni“ zde nemá jiné funkce než demagogického žertu, protože otevírá cenzura, jak se již v NSR stále více začíná objevovat, je pouze břídlivstvím a vulgárností ve srovnání s tím, co Jaspers chce: odstranit základní a nejobecnější podmínky pro společenský pokrok, svobodu a demokracii: vytvořit skutečně despotické panství finanční a intelektuální elity, vytvořit mystické panství „aristokratické demokracie“ nad „nižším rozumem“ širokých vrstev lidu, bojujících a doufajících ve skutečný humanismus socialismu.

¹ Uvádí H. Störig, *Kleine Weltgeschichte der Philosophie*, Stuttgart 1963, s. 523.

² Karl Jaspers, *Lebensfragen der deutschen Politik*, München 1963.

³ Např. Bruggmans, rektor evropské koleje v Bruggách, píše: „... Naši úlohou nemůže nikdy být, abychom stavěli „ideologii“ proti „ideologii“. Musíme se naopak snažit, abychom se vysvobodili z ideologického myšlení.“ *Coexistentie*, Hilversum 1962, s. 69.

⁴ Viz např. Leonhard Wolfgang, *Sovietideologie heute. Die politischen Lehren*, Frankfurt/Main 1962, s. 242.

⁵ K. Jaspers, *Philosophie und Welt*, Stuttgart 1958, str. 365.

⁶ K. Jaspers, *Lebensfragen*, str. 110–112.

⁷ Např. J. Filipec, *Filosofie atomové smrti*. Praha 1960.

⁸ K. Jaspers, *Lebensfragen*, str. 153.

⁹ K. Jaspers, op. cit., str. 230.

¹⁰ K. Jaspers, op. cit., str. 242.

- ¹¹ K. Jaspers, op. cit., str. 251.
¹² Enrico Dandolo, 1108—1205 vedl čtvrtou křížáckou výpravu proti Byzanci a založil benátskou moc ve Středomoří. *Erste Nederlandsche, systematisch ingerichte encyklopedie*, sv. X, str. 327.
¹³ Nemýli se Jaspers? Podle informací světového tisku nebyl Brandt ve Spojených státech při pohřbu presidenta Kennedyho příliš vřele přijímán.
¹⁴ K. Jaspers, op. cit., str. 266.

Josef Solář

Americký sborník o Sartrovi

Nebylo bez zajímavosti seznámit se v době, kdy náš tisk věnoval zvýšenou pozornost filosofickému vývoji J. P. Sartra v souvislosti s jeho návštěvou v Československu,¹ se sborníkem kritických esejí o tomto představiteli ateistického směru francouzského proudu existenciální filosofie (*Sartre, A Collection of Critical Essays*), který vyšel ve Spojených státech severoamerických.² Kritická konfrontace různých hledisek je nepochybně prospěšná, zvláště jde-li o tak závažnou problematiku, jakou je bytí člověka v dialekticky jednotné i rozdělené totalitě soudobého světa. Je tím závažnější, týká-li se otázek, které stojí v popředí našich diskusí, k nimž patří zejména vztah marxistické filosofie k existencialismu a naopak cesta existencialisty Sartra k marxismu, marxistická kritika psychoanalýzy a na druhé straně kladné hodnocení Marxových názorů (konkrétně jeho teorie odcizení) čelnými psychoanalytiky, k nimž patří zejména Erich Fromm.³

Vydavatelka soustředila do sborníku eseje amerických, francouzských, německých a švýcarských autorů, literárních historiků a kritiků, sociologů, psychologů a filosofů. Jsou rozděleny do sedmi částí, které se zabývají: I. Krásná literatura; román; II. Krásná literatura: divadlo; III. Krásná literatura: styl; IV. Literární kritika; V. Filosofie; VI. Existenciální psychoanalýza a VII. Politika. Sborník je doplněn přehledem nejdůležitějších životopisných dat J. P. Sartra, seznamem jeho publikací, přehledem nejdůležitějších článků o Sartrovi a bibliografickými údaji o autorech esejí sborníku.

Na výběru je ovšem patrné, že vydavatelka je profesorka francouzštiny a srovnávací literatury. Proto je i zařazení statí v prvních čtyřech oddílech bohatší, jak počtem jednotlivých příspěvků, tak zejména jejich kritickým výběrem. V této části jsou také vybrány většinou novější články (1960—1962). V posledních třech oddílech je naproti tomu soustředěn daleko menší počet článků a — podle našeho názoru — je i méně kvalitní jejich výběr. Nejsou zde například rozebírány — a ani uváděny v seznamu — některé novější články Sartrovy, které mají rozhodující význam pro posouzení Sartra filosofického vývoje. Připomínám zde na prvním místě Sartrův článek „Marxismus a existencialismus“, otisklý v polském časopisu „Twórczaść“ (1957). Nejsou zde zmiňovány ani známé diskuse mezi Sartrem a Rogerem Garaudym.⁵ Pro posouzení Sartra filosofického vývoje by byl jistě prospěšnější širší výběr jeho článků i článků týkajících se jeho tvorby.

V této recenzi se stručně zmíníme o některých pracích zařazených do posledních tří částí sborníku. V páté části knihy, která se týká filosofie, jsou zařazené dvě statí. Předně „Nový empiricismus“, v němž John D. Wild vysvětluje na základě rozboru prací Heidegera (*Sein und Zeit*, 1931), Jasperse (*Philosophie*, 1932) a Marcela (*La Mystère de l'Être*) „gnoseologický základ existenciální filosofie. Dále pak článek téhož autora „Existencialismus jako filosofie“ (oba články jsou z roku 1955). Druhý článek se již přímo zabývá pracemi Sartrovými, zvláště jeho starší studii *Bytí a nicota*. V této souvislosti je ovšem nutné poznamenat, že obě práce se týkají staršího období existenciální filosofie, takže neposkytují mnoho informací o současném vývoji J. P. Sartra. Přitom autor, zejména v prvním článku, prakticky nerozlišuje mezi německým a francouzským proudem existenciální filosofie, ani mezi jeho ateistickým a katolickým směrem.

V další části sborníku je zařazena jediná stať „Humanistický existencialismus a současná psychoanalýza“ (z roku 1959), v níž autor Hansel E. Barnes, profesor antické kultury (Profesor of Classics) na universitě v Coloradu, se pokouší na základě srovnání Sartra díla *Bytí a nicota* a prací Ericha Fromma ukázat souvislost existenciální filosofie a psychoanalýzy. Vzhledem k tomu, že J. P. Sartre se při své poslední návštěvě v Praze přimlouval za využití racionálního jádra psychoanalýzy marxistickými filosofii, je tato stať dosti zajímavá. Podle mého názoru ovšem jsou názory autora, který vysoce hodnotí metodu psychoanalýzy, značně problematické. Nedomnívám se, že by současná psychoanalýza mohla přinést hlubší rozbor pro-